

Posudek diplomové práce Miroslava Pavla:
VÝVOJ ČESKÉ A NIZOZEMSKÉ ARCHITEKTURY V PRVNÍ POLOVINĚ 20.
STOLETÍ A JEJICH VZÁJEMNÉ KONTAKTY

Diplomant nahlíží zvolenou problematiku v širším interdisciplinárním a multikulturním přehledu, který zahajuje vymezením historického kontextu především stavu společnosti a výtvarné a architektonické platformy se zaměřením na vývoj potřeb a srovnání zejména prudce se rozvíjejících městských aglomerací v českých zemích a v Nizozemí. Vztahuje dobový rozmach techniky a vědy i výrobních možností k sociálním posunům struktury společnosti, která hledá nové možnosti důstojné reprezentace, ale nutně se musí vyrovnat především s potřebami bydlení v kontextu společenské poptávky po nové pracovní síle. Zaznamenává tehdy přežití historizující tendence druhé poloviny a konce 19. století, které jsou sice až odrazem nostalgie po starých jistotách, ale zároveň už neodpovídají dobovým potřebám a názorům: industriální společnost se silně polarizuje, ale zároveň se v ní projevují reformní tendence včetně snah o zlepšení sociální situace zejména pracujících lidí. Architektura jakožto kulturní, ale zároveň utilitární fenomén je tak postavena před nové úkoly a potřeby rychle rostoucích sídlišť včetně infrastruktury a veřejných staveb, a nové proudy, utvářející Evropu zejména v období mezi válkami, vykazují v obou zemích řadu styčných bodů a motivů: dobová literatura, ale i přímé poznání přispívají k rychlému přenosu různých tendencí a názorových proudů mezi mnoha zeměmi.

Diplomant se při zahájení své práce rozhodl obsáhnout dosti velký časový úsek a najít styčné body mezi z našeho pohledu velmi pokrokovou mladou československou architekturou a architekturou v Nizozemí, přičemž předpokládal řadu přímých kontaktů a společných názorových východisek, k čemuž hodlal také využít stipendijní pobyt v Nizozemí. Po zvážení svých možností a základním shrnutím poznatků zúžil časové období a soustředil se na vzájemné kontakty a vazby, které byly v minulosti naznačeny a zobecnovány bez dostatečné pramenné základny. Položil si nakonec několik otázek, kde jako zásadní viděl komparaci a vnitřní diskusi mezi avantgardními architekty v každé zemi a pak vzájemné poznání až po možné realizace ve druhé zemi. Hlubší studium pramenů o cestách československých architektů do Nizozemí a naopak díky stipendiu potvrdilo spíše nedostatek přímých vazeb, které se koncentrovaly do několika málo osobních poznatků a setkání v obou zemích.

Pro úvodní část, nazvanou Teoretickou, by se spíše slušelo použít název ve smyslu shrnutí obecných dosavadních poznatků a vymezení metodiky výzkumu: diplomant se pokouší o nový pohled zejména na československou problematiku, když staví do protikladu

české a moravské prostředí a názorová východiska. Pro nizozemské prostředí je mnohem širší základ literatury i v mezinárodním kontextu, ale diplomant sám autenticky studoval řadu originálních textů a opětně poukázal na ne dostatečně oceněnou osobu architekta Josefa Poláška, který sám byl autorem publikace Holandské stavebnictví, kde zhodnotil své cesty po Nizozemí a poznatky také aplikoval do vlastní tvorby. Vývojový nástin nizozemské architektury i v mezinárodním kontextu je tak poměrně sevřenou kapitolou s dostatečným pramenným základem i množstvím vyhodnocených poznatků a práci zcela jistě prospělo studium autentického prostředí i kontakty se současnými teoretiky a místním akademickým prostředím, byť i s poněkud odlišným pohledem na evropský vývoj a jeho ovlivnění z tehdejšího Československa. Je zřejmé, že přílišné soustředění na domácí produkci, která ne vždy dosahovala špičkových výkonů a naopak se po vzniku nového státu poněkud utápěla v nových úkolech, přináší někdy až příliš křečovité pokusy o vyrovnání se se světovým kontextem. Diplomant ale pečlivě zvažuje kulturní a historické dobové prostředí a i když ne vždy jednoznačně používá terminologii, což sám reflektuje např. i ze strany nizozemských citací o československých autorech, snaží se o postižení vazeb architektury s obecným kulturním a výtvarným vývojem včetně např. specifického fenoménu českého kubismu v architektuře.

Obě země procházely v daném období výraznou fází sebeuvědomování si vlastní svébytnosti, která se odrážela také ve vzniku různých spolků a uskupení také v architektonických kruzích. Vzájemná nevraživost, ale přitom i prolínání členů těchto spolků, které se velmi často vymezovaly různými manifesty a názory, prochází napříč oběma zeměmi: modernismus a avantgarda nebyly samozřejmě jediné určující směry a prosté funkcionálně zaměřené stavitelství bylo jednoznačně převažující produkcí včetně řady eklekticky přijímaných reziduí starších dekorativních a historizujících stylů. Přitom právě architekti a teoretici architektury publikovali řadu statí v domácích časopisech a manifestech, ale také třeba v Lidových novinách apod., a působili nejen ve vyhraněných architektonických spolcích, ale i čistě výtvarných i všeobecně kulturně zaměřených institucích typu Umělecká beseda. Jistá nedostatečnost orientace v domácí literatuře je zřejmě způsobena enormním soustředěním se na nizozemské prameny, které byly využity v originálech – diplomant hodlá ve svém výzkumu pokračovat a zcela jednoznačně by měl nyní rozšířit poznatky z domácího prostředí. Přitom by měl upřesnit svou terminologii a užívaná jména a názvy citovat v přesnější podobě: např. „Štěncův dům“ nebo „Otakar Nov[otný]“ jsou sice dále v kontextu již citováni správně, ale v odborných textech by se podobné chyby vyskytovat neměly. A pokud se diplomant soustředil na výčet československých spolků, nemělo být např.

opomenuto Ústředí architektů na Moravě, založené v roce 1935 – spolky však nebyly jedinou diskusní platformou a zcela jistě by se zde měly více ozývat i různé menší články a stati z dobového tisku a také např. různé veřejné soutěže, které byly v dané době vypisovány, i samotné vysoké školy. Podstatně více by také v etapě věnované funkcionalismu slušelo v Praze např. zhodnocení i osamocených realizací typu Teigeho vila (arch. Gillar, 1937) nebo např. volně rozložené osídlení Barrandova včetně významného ústředního prvku multifunkční společenské výstavby nebo zahradní kolonie maloprostorových obytných objektů v dalších částech Prahy. Sociální tendence nejen v pražské, ale i třeba v brněnské architektuře jsou významným prvkem, které dodnes utvářejí tak jako v Nizozemí podobu velkých měst a zejména v případě Baťovy koncepce Zlína jsou nepominutelným architektonickým výkonem. Rozsah práce však nutí diplomanta ke zjednodušujícím výrokům, ale shrnující vyhodnocení Veletržního paláce jako shromaždiště pražských Židů před deportací je zavádějícím nonsensem, přičemž vývoj budovy v poválečné době bohužel odpovídal dobovým požadavkům a dlouhodobě tak v upravované podobě sloužila exportním firmám – je otázkou, zda současný stav je rehabilitací nebo spíše opět utilitárně motivovanou revitalizací dnes obtížně využitelné budovy.

Považuji za velký klad celé práce výrazně heuristický přístup diplomanta: především práce s originálními texty je v našich oblastech ne tak častá (naopak některé původně české vzroky cituje ve slovenštině - ?). Jazyková výbava a stipendijní pobyt s dostatečnou možností studia většiny staveb in situ je díky důslednosti diplomanta příslibem pro další rozpracování zvoleného tématu. Snad právě přílišné soustředění na zahraniční prameny přináší poněkud krkolomnější vyjadřovací prostředky a nedostatky v rodném jazyce a také drobné mezery v domácích pramenech. Přesto, že diplomant doufal v posun problematiky směrem ke sblížení obdobných tendencí v Nizozemí a Československu, což ho občas dovádí ke složitě postaveným komparacím, naopak potvrdil poměrně samostatnou vývojovou linii zejména počáteční fáze 20. století a teprve v souvislosti s nástupem funkcionalismu sleduje některé přímé kontakty a odrazy v realizacích zejména v Československu – vidí zde jako rozporuplnou osobnost zejména teoretika Karla Teigeho, kterého odvážně pokládá kromě CIAMu díky vyhraněné levicové orientaci za viníka postupné izolace architektury po roce 1935, ale přitom zcela pomíjí tehdejší velmi komplikovanou historickou situaci i např. změnu veřejných potřeb a přesměrování veřejných zakázek do jiných oblastí bez architektonických znaků. Obecně v závěru práce není zcela dotažená, ale za významné považuji hlubší postižení urbanistických potřeb města, které občas bývají v kontextu architektury jakožto významného kulturněhistorického fenoménu odsunovány do pozice služebné utilitární disciplíny.

Celkově lze říci, že diplomant se velmi odpovědně vyrovnal se zvoleným tématem a využil velmi hluboce dostupné literatury a pramenů i možností zahraničního studijního pobytu. Dospěl k vyvážené, i když místy ještě poněkud zkratkovité interpretaci potvrzující na základě přímého studia pramenů předpokládané jevy a ke srovnání některých sice známých kulturněhistorických jevů, ale zasazených do ověřených kontextů. **Doporučuji proto práci k obhajobě, dalšímu rozpracování a navrhuji hodnocení klasifikačním stupněm velmi dobře.**

V Praze dne 1. února 2012

PhDr. Petra Hoftichová